УДК 336.717

Г. О. Панасенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Макіївський економіко-гуманітарний інститут

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БАНКІВ В УМОВАХ ПОСТКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядається суть інвестиційного потенціалу банківської установи. Проводиться аналіз інвестиційної активності банків до і після світової фінансової кризи. Формулюються причини гальмування інвестиційних процесів і рекомендації по відновленню інвестування економіки.

This article discusses the nature of the investment potential of the institution. The analysis of investment activity of banks before and after the global financial crisis. We formulate the reasons for inhibition of the investment processes and investment recommendations for the resumption of economic.

Ключові слова: банк, ресурси, економіка, інвестиції, криза, потенціал, ризик, кредитування.
Key words: bank, resources, economy, investments, crisis, potential, risk, crediting.

ВСТУП

На сьогодні розв'язання наукового завдання формування і реалізації інвестиційного потенціалу країни стає одним із дієвих важелів підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. В. Ф. Беседін визнає, що інвестиції потрібні підприємствам і організаціям для переходу до нормальної господарської діяльності, для переозброєння виробництва, підвищення якості продукції [1].

Але ж інвестиційна сфера України характеризується низькими темпами освоєння капіталовкладень. Необхідність забезпечення стабільного економічного зростання, структурних зрушень у національній економіці висуває на перший план проблему генерування ресурсів та їх спрямування у реальний сектор. Для досягнення стабільного соціально-економічного розвитку економіка України потребує нарощування інвестиційних ресурсів, послідовного збільшення частки капітальних вкладень у валовий внутрішній продукт, оптимізації напрямів їх вкладення та поліпшення структури інвестиційних джерел.

За умов низького інвестиційного потенціалу держави, недостатнього рівня розвитку фінансового ринку, обмежених можливостей підприємств самостійно фінансувати інвестиційні проекти роль банківської системи в активізації інвестиційної діяльності посилюється, адже банківський сектор розвивається динамічніше, ніж інші сектори економіки, й залишається найбільшим сегментом фінансового ринку країни. Банки, будучи посередниками в акумулюванні та перерозподілі тимчасово вільних коштів, визначають напрями й обсяги інвестування, опосередковуючи відтворювальні процеси в економіці. Банківська система як інвестиційний посередник акумулює величезні суми тимчасово вільних грошових капіталів господарств і грошові вклади населення через розрахункові, поточні рахунки, депозитні вклади, депозитні і ощадні сертифікати, банківські векселі та їх акцепт, через використання інших різноманітних грошово-кредитних і фінансових інструментів залучення коштів.

Отже, проблема формування інвестиційного потенціалу банків в умовах посткризового відновлення економіки є дуже актуальною для України.

Зазначеній темі присвячено численні публікації українських вчених: Беседіна В., Музиченька А, Вісящева В., Гейця В, Борщ Л., Петрової В., Гаврилюка О., Малютіна О., Алексєєнка М., Бланка І., Вожжова А., Губського Б., Дзюблюка О., Корнєєва В., Лагутіна В., Луціва Б., Лютого І., Майорової Т., Мороза А., Науменкової С., Пересади А., Савлука М.

Разом з тим, проблема підвищення ресурсної ролі банківського сектора в інвестиційній сфері, впливу кредитно-інвестиційного портфелю банків на фінансування проектів потребують подальшого наукового вивчення. Дослідження цієї теми відкриває можливості поглиблення теоретичних пошуків щодо побудови ефективного механізму кредитування інвестиційних проектів, подальшого розширення участі фінансово-кредитних інститутів у їх реалізації в Україні.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Таким чином, мета дослідження полягає у визначені сутності інвестиційного потенціалу банків, чинників, які впливають на нього та особливостей формування в умовах посткризового відновлення економіки.

Таблиця 1. Інвестиційний та кредитний портфелі банківських установ України [6]

Показник	Станом на					
	01.01.05	01.01.06	01.01.07	01.01.08	01.01.09	01.01.10
Показник інвестиційного портфеля (%)	6.07	6.70	4.26	4.79	4.38	4.47
Показник кредитного портфеля (%)	72.16	73.06	78.87	80.98	85.55	84.90

РЕЗУЛЬТАТИ

З урахуванням системних взаємозв'язків між всіма ланками відтворювального процесу можна стверджувати, що формування та ефективне використання інвестиційного потенціалу банківської системи сприяє розвитку продуктивних сил, економічних відносин, зростанню обсягів ВВП, підвищенню стійкості, надійності та інвестиційної привабливості країни для іноземних інвесторів, зростанню її конкурентоспроможності на світовому ринку. На жаль, за роки незалежності роль українських банків як інвестора національної економіки була невиправдано низькою. Частка кредитів у інвестиційну діяльність в загальному обсязі кредитів банківського сектора в економіку становила 5—23% [2]. Станом на 01.09.2009 р. кредитно-інвестиційний портфель банків становив близько 654218 млн грн., при цьому найбільшу частку в ньому посіли кредити юридичним особам (55 %), частка інвестицій у цінні папери залишалася низькою (5 %) [3].

Інвестиційний потенціал банків свідчить про можливості здійснення капіталовкладень банківською системою. Визначення інвестиційного потенціалу потрібне переважно для прийняття рішення щодо подальшого стратегічного розвитку банківського сектора, формування його інвестиційної політики. Величина інвестиційного потенціалу банку залежить від наявності внутрішніх інвестиційних ресурсів (власні кошти, залучені ресурси) з урахуванням можливостей притягнення зовнішніх джерел інвестиційних ресурсів [4]. Ляхова О.О. визначає інвестиційний портфель банку як цілеспрямовано сформовану сукупність об'єктів фінансового та/або реального інвестування, призначену для реалізації попередньо розробленої стратегії, що визначає інвестиційну мету банку [5].

Автор вважає, що інвестиційний потенціал банку необхідно розуміти як організовану сукупність наявних в банківській системі інвестиційних ресурсів, яка перебуває у системній єдності, зумовлених ними можливостей банківської системи щодо мобілізації на визначеному часовому проміжку внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ресурсів для реалізації стратегічних та тактичних цілей стимулювання економічного зростання, а також готовності економічної системи до сприйняття інвестицій, адекватного реагування на них. Слід відзначити, що сутність інвестиційного потенціалу банківської системи має двоякий характер: з одного боку, він характеризує систему економічних відносин, які виникають з приводу використання банківською системою тих інвестиційних ресурсів, які через неї проходять; з іншого боку, є одним із джерел розширеного відтворення. Виходячи з цього, вплив інвестиційного потенціалу банківської системи на економічне зростання є двонаправленим:

— з одного боку, зростання інвестиційного потенціалу банківської системи стимулює процеси розширеного відтворення та фактично стимулює економічне зростання. Окрім мобілізації вільних грошових коштів, наявних в економіці, та формування попиту на інвестиційні ресурси, банки формують ефективні стимули до їх накопичення (ціна грошових коштів, законодавчі гарантії, захист вкладників від можливих втрат при банкрутстві банку тощо), що дозволяє підтримувати необхідний рівень інвестиційного потенціалу в майбутньому;

— з іншого боку, наявний стан відтворювальних процесів у економіці та наявні темпи економічного зростання суттєво впливають на інвестиційний потенціал банківських установ та визначають їх роль та місце в суспільних економічних процесах. Інвестиційний потенціал банківської системи визначається рівнем акумуляції коштів, від яких залежить ефективність процесу нагромадження капіталу у механізмі суспільного відтворення, тобто рівнем заощаджень.

Особливістю української банківської інвестиційної діяльності як до настання кризових явищ, так і особливо на сучасному етапі, в умовах подолання негативних наслідків світової фінансової кризи, є те, що банки у своїй більшості дуже слабко інвестують реальний сектор економіки, що значною мірою зумовлено відсутністю реальних структурних перетворень у вітчизняній економіці, а відтак, високими кредитними ризиками. Як наслідок, інвестиційний портфель у структурі банківських активів впродовж останніх п'яти років значно поступається за обсягами кредитному (табл. 1).

Незважаючи на широке розмаїття операцій банків на інвестиційному ринку, банківський сектор національної економіки в посткризових умовах демонструє стійку тенденцію до скорочення обсягів інвестиційного портфеля на користь кредитного [7; 8; 9]. Така ситуація зумовлена низкою чинників, зокрема:

— вищою дохідністю кредитних операцій, порівняно із інвестиційними;

— ширшим спектром ризиків, що виникають при здійсненні інвестиційних операцій, та складністю їх прогнозування та оцінюванням;

— відсутністю у банків "довгих" грошей для здійснення довгострокових інвестицій;

— наявністю у вітчизняних комерційних банків дочірніх структур, які опосередковано виконують значну частину інвестиційних операцій банків;

— відсутністю ефективно функціонуючого фондового ринку та вищою привабливістю за критеріями "ризик-дохідність" альтернативних джерел.

Напрями формування інвестиційного потенціалу банківської системи в посткризових умовах передбачають обов'язкове врахування цілого ряду системних (для банківництва та фінансового ринку) ризиків, пов'язаних з формуванням та використанням інвестиційних ресурсів. Проблемою, яка створює перешкоди на шляху

активізації банківської діяльності в інвестиційному процесі, є низька капіталізація банківської системи загалом, а також існування значної кількості дрібних банків. У період з 2005 до 2009 рр. спостерігається стійке зростання обсягів активів банківської системи, проте станом на 01.01.2010 р. відбулось зменшення цього по показника на 45,8 млрд грн. порівняно з попереднім роком [10].

З метою активізації інвестиційної діяльності банків держава має забезпечити:

— по-перше, можливість накопичення банками необхідних коштів;

— по-друге, розділити з ними ризик інвестиційної діяльності, зумовлений економічним становищем країни;

— по-третє, сприяти підвищенню прибутковості інвестиційної діяльності.

Як свідчить практика, для того, щоб працювали інвестиції, банки повинні володіти дешевими ресурсами, які перерозподіляються від імені держави. За таких обставин актуальним є створення спеціалізованих інвестиційних банків на основі державних ресурсів, але за принципом роботи комерційних. Зарубіжний досвід може бути прийнятий в Україні за умови його вивчення та пристосування до української специфіки розвитку ринку та ведення банківського інвестиційного бізнесу в таких напрямах [12]:

— розроблення моделі організації роботи комерційних банків на ринку цінних паперів;

— надання інвестиційних послуг у межах фінансових супермаркетів та розвиток інвестиційних банків;

— інвестування банківських фінансових ресурсів у сектор малого та середнього бізнесу виробничої сфери.

ВИСНОВКИ

Інвестиційна активність банківських структур на національному ринку гальмується низкою чинників макроекономічного характеру, які вимагають відповідних макрорівневих заходів. Перспективний рівень інвестиційного потенціалу банківської системи визначається потенційним обсягом попиту на інвестиційні ресурси, що фактично залежить від структурних характеристик розширеного відтворення в економіці, зокрема від співвідношення між необхідними обсягами інвестицій і наявними у суб'єктів господарювання інвестиційними ресурсами.

Література:

1. Беседін В.Ф. Регулювання інвестиційної діяльності / В.Ф. Беседін, А. С. Музиченко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2003. — № 3. — С. 30—41.

2. Боровікова М. Інвестиційна діяльність і капіталізація комерційних банків у період дестабілізації економіки України / М. Боровікова // Вісник КНТЕУ. — 2009. — №4. — С.18—24.

3. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.aub.com.ua

4. Воробйова О. І. Аналіз тенденцій в інвестиційній діяльності банків України / О.І. Воробйова // Экономика и управление. — 2009. — №1. — С. 10—16.

5. Ляхова О.О. Кредитно-інвестиційний портфель банків та його вплив а проектне фінансування в Україні / Ляхова О.О. // Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. — 2011. — №2. — С. 17—29.

6. Кривцун І.М. Інвестиційна діяльність комерційних банків / Кривцун І.М. // Економічний простір. — 2011. — №45. — С. 171—176.

7. Підсумки діяльності комерційних банків // Вісник НБУ. — 2009. — №3. — С.48—60; 2010. — №3. — С.48—72.

8. Рейтинг надежности украинских банков // Эксперт. — 2008. — №16. — С. 73—85.

9. Рейтинг надежности украинских банков // Эксперт. — 2010. — №9. — С.18—25.

10. Підсумки діяльності комерційних банків // Вісник НБУ. — 2009. — №3. — С. 48—60.

11. Підсумки діяльності комерційних банків // Вісник НБУ. — 2010. — №3. — С. 48—72.

12. Глущенко С.В. Інвестиційні послуги банків: зарубіжна практика та українські перспективи / С.В. Глущенко // Фінанси України. — 2007. — №5. — С. 96—102.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2011 р.